Vszevolodszkoe-ból, mely az északi szélesség 61° alatt a (déli) Szoszva és Ivdel vizei között fekszik, gyakori kirándulásokat tett Reguly a Lozva vidékére. A vogulság tanulmányozása közben topographiai fölvételeket is készített a Lozva mellékfolyóiról. A vogulok lassanként kezdenek érdeklődni az idegen utazó iránt, a ki oly nagy szorgalmatossággal tanulja nyelvüket. Kezdetben bizalmatlansággal tekintettek rá, az öreg Pachtjárt is szemrehányásokkal illették az énekek miatt, de később már meg is látogatják, félős kiváncsisággal közelednek hozzá. Ezek között akad olyan is, a ki a Pelim vidékéről való; értékes közléseket szerezhet tőle azon vidék népéről és geographiájáról. Sokat dolgozik, gyakran betegeskedik.

(Folyt. köv.) PÁPAY JÓZSEF.

A mágnás-czím a magyarban.

II.

Hazánk több vidékén, különösen a nagyobb urodalmak területén és székhelyén, annyira kimagaslik a főrangú földesúr a közeli környezet társadalmából, hogy ott senki sem beszél róla másképp, mint „a herczeg", vagy „a gróf" s e néven ott nem is ért soha senki mást, mint éppen csak őt magát. „Kié ez a kastély?" A grófé! „Kié ez a kert?" A grófé! „Ki ez a puszta?" A grófé! Ha családos: ő az öreg gróf s fiai az ifjú grófok: az Antal gróf, az Imre gróf, a Lajos gróf. S ha jön egy nem odavalósi ember, kérdésére: ki az a gróf? rendszerint ilyenformán felelnek: a czenki gróf, a tatai gróf, a pápai gróf stb. S ha még ekkor sem érti az idegen, türelmetlenül vetik utána: „nohát a Széchenyi gróf, vagy az Eszterházy gróf stb." Réthei Prikkel Marián tanár úr a hozzá intézett tudakozódásomra ezt írja a latifundiumok hazájából, Dunántúlról: „A pápavidéki nép a „gróf" mellett a vezetéknevet csak nagy ritkán szokta használni, mert rendesen csak pápai, marczaltői, kovácsi, dobai stb. grófról beszél; csupán kérdezősködésre teszi hozzá a vezetéknevet, legtöbbnyire keresztnév nélkül, pl. Eszterházy gróf, Erdődy gróf."— Zoltvány Irén tudósítása szerint: „Tatán a lakosok (nép és iparosok) így mondják: Ferencz gróf, Eszterházy gróf, az öreg Eszterházy Miklós gróf; a latifundiumok másik hazájában, Torontálban: Zichy gróf, Csekonics gróf, vagy Csekonics grófok" (de Gyertyánffy Kálmán közlése szerint: gróf Nákó Sándor); Keszthelyen és vidékén: „Festetics gróf." — Ez utóbbit magam is bizonyithatom. Mikor azt kérdeztem: Kié ez a szép istálló? „A grófé!" Melyik grófé? „Hát a Festetics grófé." Utóbb, mikor ugyanattól az embertől ezt kérdeztem:

seine Naturproducte, den Zustand seiner Bewohner u. s. w. in der letzten Zeit ausgeführt, fortgesetzt oder eingeleitet sind. Herausgegeben von *K. E.* von *Baer*. St-Petersburg. 1845. (Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches und der angränzenden Länder Asiens., IX. Bd.)

hogy' is hívják a maguk grófját, nem az lett a felelet, a mit vártam, t. i.: Festetics Tasziló gróf, hanem ez: „Gróf Festetics Tasziló".

Egy régi jó ismerősöm, ki sokáig volt egy főúri család központi tisztviselője, ha az ő grófjairól beszélt, sohasem mondta másképp: „Gyula gróf, Tibor gróf, Gyula grófné." Így beszélhetett 1630 körül Tisztelendő Mihalykó János uram is, Thurzó György udvari papja, ki az ő Imádságos könyvét „Thurzó György grófné asszonyomnak" dedikálta. (Lásd föntebb az 53. lapon.)

Főúri vadászatot tartanak. „Ezt a nagy szarvast a mi grófunk lőtte" — mondja az egyik inas. Melyik gróf? „A János gróf." Ki az? „A Zichy János gróf." A lángi? „Nem! A seregélyesi Zichy János gróf."

Látjuk a példákból, pedig a népies példák, legalább a dunántúliak, mind ilyenek, hogy a személyhatározó jelzők mind (János, Zichy, seregélyesi) a „gróf" szóra vonatkoznak. A beszélő „a gróf" környezetéhez tartozik, vagy legalább az ő nevének, hatalmának, fényének varázsa alatt áll. Rá nézve „a gróf" az alpha, a többi jelző ennek csak közelebbről meghatározó járuléka. Míg a históriai fejleménynek megfelelő beszéd- és írásmód (t. i. „Seregélyesi gróf Zichy János" úr, régiesen: uram) az ország összes úri rendjéből választ ki egyet és különböztet meg a t ö b b i ú r t ó l; addig a most tárgyalt beszéd- és írásmód („Seregélyesi Zichy János gróf úr") egy sokkal szűkebb körből, a gróf urak rendjéből választ ki egyet és különböztet meg a t ö b b i g r ó f ú r t ó l. Helyes tehát mind a két kifejezésmód s mind a kettő megfelel nyelvünk szellemének, csakhogy amaz sokkal általánosabb, egyetemes érvényű fölfogáson alapszik, emez pedig egy szűkebb — mondhatnám, helyi érdekű — fölfogásból indul ki. Szó sincs róla, hogy az egyik magyarosabb lenne, mint a másik. Egyformán magyaros mind a kettő. Csakis az a kérdés, melyik fölfogás és melyik írásmód felel meg jobban irodalmi nyelvünk szükségleteinek?

De mielőtt e kérdéssel foglalkoznám, lássuk előbb még, hogy minő bizonyságot tesz a mai népnyelv az ország különböző vidékein?

E végből ugyancsak körlevelet intéztem több ismerősömhöz, kikről tudtam, hogy szülőföldjük nyelvét nemcsak tüzetesen ismerik, hanem szükség esetén, jól meg is tudják figyelni. A következő kérdésre kértem tőlük választ?

„Miként mondja a vidékbeli nép az ott birtokos, vagy ott szereplő, tehát az ottani néptől közelebbről ismert mágnások nevét, így-e: Gróf X. Y., vagy X. Y. gróf?"

Íme itt közlöm a válaszokat,* földrajzi rendben, keletről indulva ki s nyugat felé haladva:

1. Paal Gyula válasza: A székelyek a mágnás-czímet

a) a teljes névnek (vezeték- és keresztnév) e l é j e teszik: gróf Lázár Jenő, gróf Mikes Benedek, gróf Haller János, gróf Teleki Samu, báró Apor János, báró Szentkereszti Zsigmond, báró Kemény Kálmán, báró Huszár Károly;

* Küldőik fogadják szivességükért őszinte köszönetemet. *Sz. K.*

b) a csak vezeték névnek is e l é j e teszik*: gróf Nemes, gróf Béldi, gróf Kálnoky, gróf Kuun, báró Bornemisza, báró Apor, báró Huszár;

c) a csak vezeték-névnek akkor is e l é j e teszik, hogyha az *-ék* vagy csak *-k* képzővel gyűjtő-névvé lesz: gróf Kuunék, gróf Mikesék, báró Aporék, báró Huszárék, a gróf Kálnokyak, a gróf Telekiek, a báró Bornemiszák, a báró Kemények;

d) a csak kereszt-névnek u t á n a teszik: Imre gróf (Kálnoky Imre), Samu gróf (Teleki Samu), István báró (Szentkereszti István), Zoltán báró (Apor Zoltán);

e) hogyha a személy nevét az ő lakóhelyétől vett jelzővel helyettesítik, a jelzőnek utána teszik: a zabolai gróf, a gernyeszegi gróf, a szárhegyi grófok, a köröspataki grófok, a vécsi báró, az abafái báró.

2. Szabó András daróczi ev. ref. lelkész válasza Bereg megyéből: Surányban e kérdésre: „Hogy hívják e kastély urát?“ mindig ez a felelet: Báró Uray Bálint. — Mezö-Tarpán mindenki gróf Károlyit, Gelénesen mindenki Báró Podmaniczkyt mond; Bucsúban is a Schönborn elé teszi a nép a grófot. — Ungvár és vidéke népe is így mondja: „Gróf Török“ (Zoltvány Irén leveléből).

3. Geöcze Sarolta válasza:

Én tüzetesen csakis a bodrogközi nép nyelvét ismerem, mely az én gyermekkoromban még teljesen romlatlan volt. A vidéken több gróf és báró lakott, kiket a nép ajkán elég sűrűn hallottam emlegetni. Arra a kérdésre: „Kié ez a kastély?“ így feleltek: „A báróé“. — „Melyik báróé?“ — „A bélyi báróé“. — „Hogy hívják?“ — „Báró Sennyey Pálnak“ (a báró szót jól megnyomva). Erre a kérdésre soha más feleletet nem hallottam. — Ha azonban a beszélgetés így folyt: „A gróf csűre leégett“. — „Melyik grófé?“ Erre vagy ez volt a válasz: „A perbenyiki grófé“, vagy ez: „Mailáth grófé (a Mailáthot hangsúlyozva). — Akkor is így, ha két testvért egymástól meg akartak különböztetni, pl. „Kié ez a tanya?“ — „a *Lajos* báróé“. Ha tovább faggatták: „Melyik Lajos báróé?“ — „Hát a Sennyey Lajos báróé“. S ha erre azt kérdezték: „Ki az?“ — erre kissé türelmetlenül, hogy még azt kérdezheti valaki, így feleltek: „Hát *báró Sennyey* Lajos!“ Így hallottam mindig.

Azt hiszem, a nép ösztöne ebben sem csal. A grófot, bárót gróti, bárói czime különbözteti meg a többi úrtól, azért teszi a nép e l ő r e s azért ejti nyomatékkal. Ha ellenben a grófi vagy bárói czim már tudott s a kérdező egyéb körülményre kíváncsi: az illetőnek kereszt- vagy vezeték-nevére, akkor azt teszi előre és azt nyomja meg. Analóg ez a magyar nyelv természetéhez illő felelési móddal: „Melyik csikó sántult meg?“ „A *sárga* csikó“. — „Kinek a csikaja?“ „A *Pandi* Jánosé“. — „Ki az?“ „*Volt bíró* Pandi János!“ (Ez neki t. i. rangja, mely a többi Pandi Jánostól megkülönbözteti).

4. Dr. Boldisár Kálmán debreczeni rendőrkapitány válasza:

Előrebocsátva, hogy Debreczenben és a szomszéd hajdúsági nagy városokban, valamint az ugyanazon nyelvkörbe eső falukon az éles magyar hangsúlyozásban kifejezett népies beszéd majdnem mindenütt teljesen egyforma, az alább föltett kérdésekre adott válaszok hiven adják vissza az említett vidék magyar parasztjának romlatlan hangsúlyát és szórendjét:

Kérdés: Kié az a tanya amoda? *Felelet*: a b á r ó Vayé a! (Nádudvar).

Kérdés: hová vezet ez az út? *Felelet*: a g r ó f Dëgënfëld szegegyházi pusztájára! (Téglás).

Kérdés: Kié az a kastély? *Felelet*: Hisz' az a g r ó f Dëssëwffy szentmihályi kastélya!

Kérdés: hova mennek, emberek? *Felelet*: a b á r ó Vécsey acsádi majorjába dohányt simítani!

Kérdés: Kié lett a kiszáradt lápi föld kendteknél? *Felelet*: avval is g r ó f Károlyi lett szegényebb! (Ecsedi lápnál).

Ismétlem, hogy az ilyfajta feleleteknél Debreczen vidékén az erős magyar hangsúly annyira élesen a *gróf* vagy *báró* szón van, hogy e mellett a hangsúlytalan tulajdonnév a rangjelző gróf- vagy báróval jóformán egy szóvá olvad,

* Ugyanezt bizonyítja Kriza Vadrózsáinak következő helye is: Úgy áll a kalapja, mindha hat ökre vóna — mindha ő vóna nem tudom ki — mindha az egész falu az övé vóna — mindha ő vóna goróf Csáki (353. l.).

a grófnak, bárónak a családi neve, mindig és minden körülmények között, a rangjelző szó után tétetvén.

5. Dr. Karácsonyi János válasza:

A mennyire emlékszem, sehol sem olvastam régi iratokban a mágnás-czímet a családi név után; pedig ez megragadta volna figyelmemet, mert mi Tiszántúl mindig a vezetéknév elé teszszük a mágnás-czímet (éppen úgy, mint egyéb névjelzőt is, pl. *Nagy*-Gergely István, *Kis*-Gergely István, *Tót*-Veres Pál, *Czéklás*-Veres Pál stb.).

6. Báró Radvánszky Béla válasza:

Vidékemen (Sajó-Kaza, Borsod megyében) a nép is mindig a családnév elé teszi a gróf vagy báró rangot. Nagyon szokásban van azonban, családnév helyett az illető grófot vagy bárót lakóhelye után nevezni. Ez esetben a lakóhely után jő a rang, pl. „a putnoki gróf" (Gr. Serényi), „a zsolczai báró" (B. Vay Elemér), „a szendrői gróf" (Gr. Csáky), „a kazai báró" (saját magam), „a kurittyáni báró" (testvérem, B. Radvánszky Géza).

IIa csupán keresztnevén említenek valakit, a rangot utána teszik.

7. Hermann Ottóné válasza:

A Nagy-Alföldön (Szolnok vidékén) cseperedtem föl; ott is éltem húsz éves koromig. Apám akkor ügyvéd volt s így a parasztsággal gyakori az érintkezésünk. Soha én azt egytől sem hallottam, hogy a grófi vagy bárói jelzőt a név után tette volna, hanem igenis így: „a báró Baldácsi juhai, a gróf Almássy birtoka, a báró Wodianer pusztája". — Erdélyi születésű vagyok; minden évben hazajártam nyaralni, míg volt kihez. Hónapokat töltöttem Marosvásárhely és Kolozsvár vidékén; mindig így hallottam: „a gróf Mikó Imre cselédje, a gróf Teleki Géza kastélya, a báró Bálintitt jószága" stb. Én magam csak a hirlapokból tudtam meg — már hajlott koromban — hogy ezt másképen is lehet, sőt *kell* mondani, s hogy ebből kifolyólag így van jól: „Andrássy Dénesné grófné, Prónay Dezsőné báróné, Eszterházy Miklósné herczegné" stb. Hát én ezen mosolyogtam.

Az én egyéni nézetem — ha szabad nyilvánítanom — az, hogy a *grófi, bárói* és *nemesi* meghatározás nem hivatalt, nem is foglalkozást, hanem *megkülönböztetést* jelent s így — mint minden jelző — a név elé teendő. Valamint képtelenség az én fülemnek pl. ez: *Tétényi András nemes*, úgy nem veszi be a nyelvérzékem a gróf-, báró- vagy herczegi czímet a családnév után.

8. Kupa Árpád válasza Túrkevéről:

Vándorló legény koromban, azután is mindig a nép között forgolódtam s megfigyeltem, hogy olyan falukban, a hol mágnás-földbirtokos van a határban, a nép a vezetéknév előtt használja a mágnás-czímet. A merre én jártam Magyar- és Erdélyországban, a magyar nép minden tájon így mondta és így mondja: Gróf Andrássy, Gróf Károlyi, Gróf Teleki, Gróf Forgács, Báró Prónai, Báró Orczy, Báró Orbán.

9. Gárdonyi Géza válasza Egerből:

Nincs olyan tiszta nyelvű magyar a világon, a ki így beszélne: gróf Zichy, gróf Lónyay. (No—noo! Sz. K.).

S ha a kibocsátott körlevélre olyan válasz is érkezik, hogy „bizony itt meg ott így beszélnek: Ez a gróf Csáky kastélya. Ez a báró Bors dülője" — hát ez nem a nép nyelvén van mondva, hanem a *cselédség nyelvén*. A cselédség rászokik bizonyos idegenségekre, épp úgy, mint a hogy a hazatért baka egész életében így emlegeti a tisztjeit: „kapitány Mayer, őrmester Balogh". Ezt aztán a családja is így fogja mondani. De már annyira nem megy a vérébe az idegenség, hogy analogiát is csinálna reá. Nem fogja mondani: „Itt lakik orvos Pákozdy, ez meg mérnök Pálfy háza".

10. Pintér Sándor válasza Nagyszécsényről:

Magyarország azon vidékén, a hol én otthonosnak érzem magamat (Nógrádban), e kérdésre: „Ki lakik itt?" így szokás felelni: Gyürky gorófi, Pejacsevich gorófi, Buttler báró stb. Ha így teszszük fel a kérdést: „Kié ez a birtok?" arra is ez a válasz: a Prónay báróé, a Forgách gorófoké stb., tehát mind a méltóság, mind a tudás, mind a polgári állás jelzőjét, de még a gúnynevet is a név után hangoztatja, azaz ekképen mondja: Révay ügyvéd,

Márer doktor, Süveges bótos, Gondos szijgyártó, Adorján János gáborfia, Döme József ifjabb, Antal András golyó, Gecse Gábor csipás, Ábrahám a hamar csal, Dávid a jókor jött stb.*

11. Lehr Albert válasza:

Azt tapasztaltam, hogy a nép, ha az *egész nevet* említi, előre bocsátja a „gróf"-ot, pl. Gróf Széchenyi Sándor, Gróf Apponyi Sándor. „Ki ez az úr?" „Gróf Széchenyi Sándor".

Ha csak a keresztnevet említi, akkor (természetesen) utána teszi a „gróf" szót: Iván gróf, Lajos gróf, Simon báró.

Ha csak a vezetéknevet említi, akkor vegyest használja, vagy így: „a gróf Széchenyi"; vagy így: „a Széchenyi gróf". Tudtommal inkább *emígy*.

Sok függ a *nyomatéktól* is, pl. „Ez a *herczeg* Eszterházy" (nem a gróf). „Nem a Széchényi *Sándor* gróf az az ősz szakállú?"

12. Zoltvány Irén leveléből (l. föntebb is):

Bükk községben (Sopron megyében) „Markovics gróf" szórend a szokásos, Győrött is gyakoribb: „Laszberg gróf"; de Tihanyban és Veszprém vidékén így mondja a nép: „Báró Hornig Károly", „Gróf Zichy Vladimir".

13. Vida Sándor közlése (Nyr. 25:487):

Azt kérdeztem a szováti birótól (Sopron megyében): „Kié volt előbb az egyedi uradalom?" A felelet az volt rá: Batthyány grófé. Mikor aztán azt kérdeztem, melyik helyesebb, ha azt mondja: „gróf Batthyány" vagy „Batthyány gróf"? ekkor azt felelte, hogy a „gróf Batthyány" helyesebb. — Győr megyében a gönyői paraszt ember is azt mondta, hogy a „gróf Batthyány illetősebben gyün ki".

14. Somogy megye népnyelvéből is van egy becses irodalmi adatunk. A „Beszegődtem Tarnóczára juhásznak" kezdetű pusztai dalban (Erdélyi: Vál. magy. Népdalok, 1857):

„Igy masérozok el majd a pusztára,
Góróf Széchényinek a jószágára."

*

Hiven közöltük a tudomásunkra jutott adatokat mind. Nem állítjuk, hogy most már a czím- és rangsor tekintetében teljes képünk van az egész országban s minden egyes részében divó szokásokról. De mindenesetre teljesebb és megbizhatóbb ez a kép most, mint nyolcztiz évvel ezelőtt, mikor nem is adatok, hanem puszta állítások alapján nagymerészen és elhamarkodva mondták ki az ítéletet, hogy „a magyarságlakta vidékeken (kivéve Erdélyt) a nép mindenütt a név után teszi a mágnás-czimet." Most már látjuk, hogy ez ítélet igazságtalan volt. A magyar nép nagy többsége valahányszor az egész nevet említi, a név elé teszi a mágnás-czimet, s ettől csak az esetben tér el, ha éppen a keresztnevet különösen hangsúlyozni akarja, pl.: „Az öreg Eszterházy Miklós gróf idejében;" „Nem a Széchényi Sándor gróf az az úr?" De máskülönben mindig Gróf Festetics Taszilót, Gróf Apponyi Sándort, Báró Sennyey Pált mond. A palóczság talán ebben is kivétel lehet, de hiszen a palócz még a legközönségesebb jelzőket is, az országos szokás ellenére, a név után teszi.

* Érdekes és a palóczság nyelvére jellemző ez a furcsa szokás is, hogy még az ilyen jelzőket is, mint „gáborfia, ifjabb, golyó, csipás stb.", a keresztnév után teszi, holott másutt ezek mindig a vezetéknév elé kerülnek. (V. ö. Nyr. 3:478 és 6:431.) E szokást archaismusnak sem mondhatjuk, hiszen már a XVI. századból ismerjük a „Királyfia Kis Miklós" népmesei alakról szóló közmondást. *Sz. K.*

Az irodalmi nyelvnek azonban joga van nemcsak tájszókat, hanem kivételes tájszólásokat és szólásmódokat is meghonosítani, föltéve, hogy velök szükséget pótol. Joga van tehát a czímsor tekintetében is eltérni a háromszáz éves hagyománytól s eltérni a rendes nyelvszokástól is, ha t. i. azt látja, hogy ez vagy az a tájszólás czélszerűbb, szabatosabb s jobban meg is felel nyelvünk szellemének.

Föntebb már megállapítottuk, hogy mind a „Gróf Zichy János úr", mind a „Zichy János gróf úr" irásmód egyaránt helyes, csakhogy ez is, amaz is más meg más értelem-árnyéklatot fejez ki. Amaz arra a kérdésre felel: „Melyik úr?" Emez pedig arra, hogy „Melyik gróf úr?" Amaz megkülönbözteti Gróf Zichy Jánost a többi úrtól, emez pedig megkülönbözteti Zichy Jánost a többi gróf úrtól. Nyilvánvaló, hogy az irodalmi nyelvnek csak nagyon elvétve lehet szüksége az utóbbi megkülönböztetésre, s így a mágnás-czím előretétele az irodalmi nyelv szempontjából, okvetetlenül helyesebb és szabatosabb, mint az egész név *után* való irása.

De czélszerűbb is! Valahányszor a „Tisza István gróf miniszterelnök, Csáky Albin gróf elnök, Serényi Béla gróf államtitkár, Hadik Béla gróf volt főispán" nevek ötlenek a szemembe, mindig az az érzés fog el, hogy itt sajtóhiba van: a gróf szó után kimaradt a vessző. Holott ha a grófot előre irnák, mindjárt nem lenne szükség vesszőre.

De még egyéb furcsaságok is következnek a mágnás-czím hátravetéséből. „Báró Bánffy-család, Gróf Batthyány Lajos-tér, Gróf Haller-utcza, Gróf Károlyi-palota, Gróf Wenckheim-birtok, Báró Wenckheim-istálló" — így mondjuk a régi szokás szerint. És most az új divat szerint?

De legfurcsább a mágnásnék új divatú czímezése. A régi szokás szerint így mondjuk: Herczeg Eszterházy Miklósné; Gróf Almássy Györgyné. . . . Most azt állitják a legújabb nyelvújitók, hogy ez nem jól van mondva, mert így kell mondani: „Eszterházy Miklós*né* herczeg*né;* Almássy György*né* gróf*né* elnök*nő* megnyitotta az ülést." . . . Csodálom, hogy az illetők, mikor az efféle furcsaságokat leirják, maguk is el nem kaczagják magukat. Vagy talán komolyan hiszik, hogy még erre is rá lehet szoktatni időjártával a jó magyar közönséget?

A mágnás-czím előretétele nemcsak a háromszáz éves gyakorlatnak, hanem nyelvünk szellemének is teljesen megfelel és nemcsak szabatosabb, hanem czélszerűbb is, mert nem vezet oly lehetetlenségekre, mint a mágnás-czím hátravetése.

A föntebb említett erős hangsúlyozású mondatokon kivül helyén van még a mágnás-czímnek a név után irása a csoportonkénti elsorolásoknál is. A főrendiház ülést tart, vagy udvari bál van. Jelen vannak: . . . . . herczegek; . . . . . grófok; . . . . . bárók. Így irta Károlyi Sándor 1725-ben: „voltanak nálam Kolonics Ádám, Falkenberg grófok s többek." — Betűrendes névjegyzékekben is czélszerű a mágnás-czím hátravetése, sőt itt még a praedicatum hátravetése is helyén van.

Noha, szorosan véve, nem tartozik tárgyamhoz, mégis, netáni kérdezősködéseket megelőzendő, két másféle czímről is meg akarok röviden emlékezni. Hogyan írjuk a „lovag"-okat? E kérdésre a válasz megvan már a föntebbiekben. Ha a lovagi czim csak valami rendjel-adományozáson alapszik s nem száll át a gyermekekre, a név után írandó; ha ellenben átöröklődő czím, mint Ausztriában, akkor ez is a név elé jön.

És hogy vagyunk a „doctor"-okkal? A mult század elején nálunk még nem igen ismertek másféle doctort, mint a doktort. A doktorság pedig foglalkozás és nem puszta czim; az új doctorság ellenben puszta czim, mely azonban nem öröklődik át a gyermekekre. Az ilyen czímeket (pl. kamarás, asztalnok, udv., kir. tanácsos) nyelvünkben a név után kell tenni, de azért sok Dr. (jur., phil., theol., techn.) a neve elé írja s annyiból talán jól is teszi, mert így röviden fejezheti ki azt, hogy ő nem a hivatásos doktorok közül való.

De ha ma még e tekintetben engedékenyek lehetünk is, azt már semmiképp sem engedhetjük meg, hogy a régi doktori foglalkozás és az új doctori czím közti különbségből eredő mai zavart némelyek a mágnás-czim rég megállapodott helyének megbolygatására akarják fölhasználni. A mágnás-czim előretételét a nyelv logikája, a históriai fejlemény s a háromszázados gyakorlat már végleg megállapította, ellenben a „doctor-kérdés" még nem forrta ki magát teljesen. Mi örömük van abban, hogy a zavarost a tisztával össze akarják vegyíteni? Hogy a tiszta is megzavarosodjék? Hadd ülepedjék le előbb a zavarosa is! Addig azonban mi már csak — engedjék meg ezt nekünk — inkább Dr. gróf Kuun Gézánét fogunk írni, mint Kuun Gézáné dr.-né grófnét. Szily Kálmán.

Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig.

(Vége.)

β) Egyéb nyelvemlékeink a XVI. század első harmadából

A föntebb elsorolt codexeken és codextöredékeken kívül a XVI. század első harmadából, vagyis Komjáthiig még a következő nyelvemlékeink vannak:

75. *Tartalom-följegyzések régibb latin oklevéleken*, a XVI század elejéről v. a XV. végéről. A jászói konvent levéltárából két sornyi hasonmással közzétette Döbrentei Gábor, a Régi Magyar Nyelvemlékek IIb. kötetének 1. kiadásában (l. a múzeumi példányt és vö. Szily, Akad. Értesítő 1898. évf. 521), 40—41. l.

76. *Zolnai-Glosszák**, az Egyetemi Könyvtárnak *Cod. Lat.*

* Minthogy Budapesten, ugyancsak az Egyetemi Könyvtárban, még egy glosszákat tartalmazó nyelvemlékünk van (l. 16. sz.), indítványozom, hogy az itt tárgyaltat első ismertetője és közzétevőjének neve után *Zolnai-Glosszáknak* nevezzük. *Szily Kálmán.*